

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

***Класик українського
письменства***

До 235-річчя від дня народження
П. Гулака-Артемовського

Бібліографічний покажчик

Відділ культури, національностей та релігій
Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована
бібліотечна система

Класик українського письменства

До 235-річчя від дня народження
П. Гулака-Артемовського

Бібліографічний покажчик

Славутич 2025

Даний бібліографічний покажчик підготовлено відділом довідково-бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутича.

Видання присвячене 235-річчю від дня народження Петра Гулака-Артемовського (1790–1865) – українського історика, письменника, поета, байкаря, перекладача, педагога, культурно-освітнього та громадського діяча, одного з класиків нової української літератури.

Посібник містить біографію П. Гулака-Артемовського, публікації про його твори, видання та статті про життя і творчість, інтернет-ресурси.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі:

Панова Л. І., Соловйова Л. О.

Відповідальний
за випуск:

Портная Н. В.

Життєвий і творчий шлях письменника

Петро Гулак-Артемівський народився 27 січня 1790 року в містечку Городище (нині Черкаська область) у родині священика. Освіту здобував у Київській академії, де отримав ґрунтовні знання з гуманітарних і природничих наук. Однак через матеріальні труднощі змушений був залишити навчання.

Не закінчивши академію, у 1813 році почав викладати в приватних пансіонах Бердичева, вчителював у будинках багатих польських поміщиків.

У 1817 році навчався в Харківському університеті, де з 1825 року він був професором історії і географії, а у 1841-1849 рр. – ректором. Був високоосвіченою людиною, володів польською і французькою мовами, цікавився просвітницькими ідеями, інтенсивно займався науковою роботою. Зробив значний внесок у розвиток української освіти.

Його творчий шлях розпочався з перекладів європейських авторів, зокрема польських і французьких, а також адаптації творів у дусі української культури. Він є автором перших зразків української байки та сатирично-гумористичної поезії. Гулак-Артемівський заклав основи нової байки, дав перші зразки романтичної балади, збагатив літературну мову, показав приклад майстерного віршування.

Він належав до числа засновників «Українського журналу». Був одним з лідерів гуртка Харківських романтиків.

Був членом Московського товариства аматорів російської словесності, Королівського товариства друзів науки у Варшаві.

Найвідоміший твір Гулака-Артемівського – «Пан та Собака» (1818 р.), байка, в якій гостро критикується соціальна нерівність і несправедливість. Також популярними є його твори «Солопій та Хівря, або Горох при дорозі» і «побрехенька» «Тюхтій та Чванько», які поєднують сатиру з народними мотивами.

1820 р. письменник написав цикл байок-«приказок»: «Дурень і Розумний», «Цікавий і Мовчун», «Лікар і Здоров'я» («першоджерело» – приповідки І. Красіцького).

У 1827 р. Гулак-Артемівський написав ще три байки – «Батько та Син», «Рибка», «Дві пташки в клітці».

На початку 1830-х Петро Гулак-Артемівський майже відійшов від літературної діяльності, багато уваги приділяючи сім'ї. Перша дружина, француженка Луїза, рано померла від застуди. Пізніше письменник одружився з бідною вродливою дівчиною Єлизаветою Федорівною, від якої мав 11 дітей.

Гулак-Артемівський займався дослідженням літератури, історії та фольклору. Він був одним із перших українських авторів, хто розвивав тематику національної ідентичності та поширював ідеї романтизму.

Петро Петрович був людиною із широкими інтересами й активною громадянською позицією. Він помер 13 жовтня 1865 року в Харкові під час ранкового богослужіння, залишивши після себе багату літературну спадщину. Похований на першому міському кладовищі. Нині там Молодіжний парк.

Петро Гулак-Артемівський стояв біля витоків становлення нової української літератури. Його твори мали значний вплив на розвиток критичного мислення та культурної свідомості в Україні.

Художня спадщина Петра Гулака-Артемівського невелика, але різноманітна. Його байки, притчі, послання та балади стали зразками, які збагатили українську літературну мову.

Більшість творів поета тривалий час залишалися в рукописах і побачили світ лише після його смерті зусиллями Олександра Кониського, Дмитра Багалія, Олександра Потебні, Юліана Романчука, Василя Доманицького. Зокрема, в 1877 році

в Києві їх вперше видали збіркою, назва якої наслідувала Тарасові Шевченку – «Кобзарь П. П. Артемовського-Гулака».

Ушанування пам'яті

На честь 213-річчя від дня заснування Харківського національного університету поблизу університету встановлено пам'ятник авторства Олександра Рідного.

В багатьох населених пунктах України є вулиця Гулака-Артемовського, у Києві є вулиця Гулаків-Артемовських.

Основні твори

Батько та син (1827)

Дві пташки в клітці (1827)

Пан та собака (1818)

Справжня добрість (1817)

Цікавий і мовчун (1820)

Рибалка (1827)

Творча спадщина

Гулак-Артемівський П. Твори / П. Гулак-Артемівський. – К.: Дніпро, 1970. – 127 с.

Гулак-Артемівський П. Любаше: Стих / П. Гулак-Артемівський; пер с укр. Н. Ушакова // Гимн любові: Трехтомне изд. любовної лірики поетів мира. Т. 2. Лірика поетів народів СРСР / сост. и автор предисл. С. М. Магидсон. – М.: Мол. гвардія, 1990. – С. 106.

Гулак-Артемівський П. Пан та Собака: Казка / П. Гулак-Артемівський // О. Бандура, Н. Волошина. Українська література: підручник для 8 кл. – 6-те вид. – К.: Освіта, 2002. – С. 36-40.

Гулак-Артемівський П. Пан та собака: Казка; Батько та син / П. Гулак-Артемівський // Хрестоматія з укр. літератури: Навч. посібник. Кн. 1 / укладачі І. І. Жебка, М. В. Жебка. – К.: Наук. думка, 1997. – С. 379-385. – (Шкільна б-ка).

Гулак-Артемівський П. Поезії / П. Гулак-Артемівський // Українська байка / упоряд. та передм. Б. А. Деркача, В. Т. Косяченка. – К.: Дніпро, 1983. – С. 60-72.

Гулак-Артемівський П. П. Поезії / П. П. Гулак-Артемівський // Українська муза: Поетична антологія. Од початку до наших днів. Вип. 1 / під ред. Олекси Коваленка. – К.: АТ «Обереги», 1993. – С. 41-58.

Гулак-Артемівський П. Поезії / П. Гулак-Артемівський // Шляхи сподівань: Укр. літ-ра кінця XVIII-початку XX ст.: Навч. посібн. / упорядкув. і передм. В. І. Шкляра. – К.: Грамота, 2003. – С. 84-94. – (Шкільна б-ка).

Гулак-Артемівський П. Поетичні твори / П. Гулак-Артемівський // П. Гулак-Артемівський. Поетичні твори. Євген Гребінка. Поетичні твори. Повісті та оповідання / упоряд. і прим. М. Павлюка, вст. ст. П. Федченка. – К.: Наукова думка, 1984. –

С. 32-137. – (Бібліотека української літератури. Дожовтнева українська література).

Гулак-Артемівський П. Твори / П. Гулак-Артемівський // Веселка. Антологія укр. літератури для дітей в трьох томах. Т. 1: Твори дожовтневого періоду. – К.: Веселка, 1984. – С. 99-102.

Літературознавчі статті із фондів ЗБЩ

Байкар-новатор: До 225-річчя від дня народження П. П. Гулака-Артемівського // Календар знаменних і пам'ятних дат. – 2015. – № 1. – С. 31-38.

Вервес Г. Д. П. П. Гулак-Артемівський прилучається до романтизму / Г. Д. Вервес // Як література самоутверджується у світі: Дослідження. – К.: Дніпро, 1990. – С. 15-20.

Бандура О. Гулак-Артемівський Петро / О. Бандура, Н. Волошина // Українська література: підручник для 8 кл. - 6-те вид. – К.: Освіта, 2002. – С. 33-35;41-42.

Гулак-Артемівський Петро // Веселка. Антологія укр. літератури для дітей в трьох томах. Т. 1: Твори дожовтневого періоду. – К.: Веселка, 1984. – С. 96-99.

Гулак-Артемівський Петро // Довідник з історії України (А-Я): Посібн. для серед. загальноосв. навч. закл. / за заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – К.: Генеза, 2001. – С. 189.

Гулак-Артемівський Петро // Історія української літератури (Перше десятиріччя ХІХ століття): Підручник / П. П. Хропко, О. Д. Гнідан, П. І. Орлик та ін. – К.: Либідь, 1992. – С. 201-224.

Гулак-Артемівський Петро / І. Коляда, Ю. Коляда, О. Кирієнко, Є. Биба. – Харків: Фоліо, 2019. – 120 с. – (Знамениті українці).

Гулак-Артемівський Петро // Новий довідник: Українська мова та література. – К.: ТОВ «Казка», 2005. – С. 541-542.

Гулак-Артемівський Петро Петрович // Провідники духовності в Україні: Довідник / за ред. І. Ф. Кураса. – К.: Вища школа, 2003. – С. 210-212.

Гулак-Артемівський Петро // Українська муза: Поетична антологія. Од початку до наших днів. Вип. 1 / під ред. Олекси Коваленка. – К.: АТ «Обереги», 1993. – С. 39-40.

Гулак-Артемівський Петро // Українські поети: Довідник / відповід. за випуск М. І. Преварська. – К.: Велес, 2015. – С. 58-60.

Гулак-Артемівський Петро // Усі українські поети / упоряд. Ю. І. Хізова, В. В. Щоголева. – Харків: Торсінг плюс, 2008. – С. 67-71.

Гулак-Артемівський Петро // Шляхи сподівань: Укр. літ-ра кінця XVIII - початку XX ст.: Навч. посібн. / упорядкув. і передм. В. І. Шкляра. – К.: Грамота, 2003. – С. 83. – (Шкільна б-ка).

Данильчук П. Гулак, але інший!: До 130 річчя з дня народження Петра Гулака-Артемівського / П. Данильчук // Пенсійний кур'єр. – 2020. – 24 січня. – С. 11.

Деркач Б. А. Гулак-Артемівський Петро Петрович / Б. А. Деркач // Українська літературна енциклопедія. В 5-ти т. Том 1: А-Г. – К.: Голов. ред. УРЕ ім. М. П. Бажана, 1988. – С. 515-516.

Деркач Б. А. Петро Гулак-Артемівський / Б. А. Деркач // Історія української літератури XIX ст. у 3-х кн. Кн. 1: перші десятиріччя XIX ст.: Навчальний посібник / за ред. Т. М. Яценка. – К.: Либідь, 1995. – С. 137-151.

Єфремов С. Петро Гулак-Артемівський / С. Єфремов // Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995. – С. 324-328.

Кислий Ф. Гулак-Артемівський Петро / Ф. Кислий // Українська література у портретах і довідках: Давня література – література ХІХ ст.: Довідник / редкол.: С. П. Денисюк, В. Г. Дончик, П. П. Кононенко та ін. – К.: Либідь, 2000. – С. 77-78.

Оліфіренко С. М. Гулак-Артемівський Петро / С. М. Оліфіренко, В. В. Оліфіренко, Л. В. Оліфіренко // Універсальний літературний словник-довідник. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – С. 80-81.

Осіпенко О. Криниця Гулаків-Артемівських: До 150-річчя з дня смерті зачинателя української байки / О. Осіпенко // Літературна Україна. – 2015. – 15 жовтня. – С. 5.

Осіпенко О. Міцні зв'язки – не лише родинні, а й комерційні: До 230-річчя із дня народження зачинателя української байки Петра Гулака-Артемівського / О. Осіпенко // Україна молода. – 2020. – 18 лютого. – С. 10.

Пивоваров Н. Ф. Гулак-Артемівський Петр Петрович / Н. Ф. Пивоваров // Краткая Литературная Энциклопедия / гл. ред. А. А. Сурков. – М.: Сов. энциклопедия, 1964. – С. 439. – (Энциклопедии. Словари. Справочники).

Сатира Петра Артемівського-Гулака // Історія української культури. – VII зшиток. – квітень 1937. – К.: Обереги, 1993. – С. 309-311.

Солод Ю. Байки, казки та приказки Петра Гулака-Артемівського / Юлія Солод // Українська класична література. Конспект: Навч. посібник за програмою 9-10 кл. – К.: Світло знань, 2006. – С. 112-114.

Інтернет-ресурси

Гулак-Артемівський Петро Петрович [Електронний ресурс]. Вікіпедія: Вільна енциклопедія. – Електр. дані. – Режим доступу:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%83%D0%BB%D0%B0%D0%BA->

[/D0%90%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D1%80%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87). – Назва з екрану. –

Дата останньої правки 25.10.2024. – (Дата звернення 10.01.2025).

Гулак-Артемівський Петро Петрович – біографія [Електронний ресурс] // УкрЛіб: Бібліотека Української Літератури. – Електр. дані. – Режим доступу:

<https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1592>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2025).

Гулак-Артемівський Петро – біографія (коротко) [Електронний ресурс] // Dovidka.biz.ua: Довідник цікавих фактів та корисних знань – Електр. дані. – Режим доступу:

<https://dovidka.biz.ua/gulak-artemovskiy-biografiya-skorocheno/>. –

Назва з екрану. – (Дата звернення 10.02.2025).

Гулак-Артемівський Петро – біографія [Електронний ресурс] // Український інститут національної пам'яті. – Електр. дані. – Режим доступу: [https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/sichen/27/1790-narodyvsya-petro-gulak-artemovskyy-](https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/sichen/27/1790-narodyvsya-petro-gulak-artemovskyy-klasyk-ukrayinskogo-pysmenstva)

[klasyk-ukrayinskogo-pysmenstva](https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/sichen/27/1790-narodyvsya-petro-gulak-artemovskyy-klasyk-ukrayinskogo-pysmenstva). – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2025).

Літературна діяльність Петра Гулака-Артемівського [Електронний ресурс] // Освіта.ua. – Електр. дані. – Режим доступу: https://osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/15448/. – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2025).

Шевелева М. Гулак-Артемівський Петро – другий після Котляревського [Електронний ресурс] / Мар'яна Шевелева // Український інтерес. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://uain.press/blogs/petro-gulak-artemovskiy-drugiy-pislya-kotlyarevskogo-1160951>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 27.01.2025).

Гулак-Артемівський Петро – біографія [Електронний ресурс] // Youtube. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=dkeStUA6NT0>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 28.01.2025).

Петро Петрович Гулак-Артемівський. Цікаві факти біографії до 235-річчя з дня народження [Електронний ресурс] / Наукова бібліотека ХНАДУ// Youtube. – Електр. дані. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=nb97ZW6L3zM>. – Назва з екрану. – (Дата звернення 10.01.2025).

Зміст

Життєвий і творчий шлях письменника.....	3
Творча спадщина П. Гулака-Артемівського.....	6
Літературознавчі статті із фондів ЗБЩ.....	7
Інтернет-ресурси.....	10